

ΚΙ ΟΜΩΣ, ΑΣ ΗΤΑΝ

Εἶνε ἡ ποίησις τῆς ζωῆς μας πάντοτε
προσωρινή. — Σὲ κάθε τῆς ζωῆς μας νέο στάδιο,
καινούργιες τῆς ποιήσεως πηγές

γεμᾶτες ἁρμονία καταστάσεις ψυχικὲς —
βρίσκομε. Ἄλλ' ὁμως δὲν ἀργεῖ πολὺ,
εἴτε ἡ συνεχὴς τῆς ἀναπόλησις,
εἴτε τὰ ξένα, τὰ περὶ βιοτικὰ στοιχεῖα,
μὲ τὸν καιρὸ νὰ τὴν ἐξαφανίσουν.

Καὶ καθ' ἐπιθυμία μας, κάθε δραματισμὸς μας
στὸ τέλος μάταιος φαίνεται.

Κι ὁμως, ἄς ἦταν,
ὡς ἄς ἦταν νὰ ἐκπληρώνονταν ἐκείνη
ἡ ἐπιθυμία ποὺ ὅλη μου τὴν ὑπαρξὴ τώρα κατέχει.
(Ἀδιάφορο ἂν καμμιὰ φορὰ κι αὐτὴ
ἡ ἐπιθυμία μου ματαία φανῇ).

1929

Γ. Α. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΒΑΦΗ «Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ»

Ἄν ὁ Καβάφης ἐμπνέετο ἀπλοϊκὰ, μοναδικὰ ἀπὸ τὴν
ἱστορία, ἂν δὲν εἶχε μύθους δικούς του νὰ πεῖ καὶ νὰ ντύ-
σει κομψοτεχνικὰ μὲ ἀρχαῖκα φορέματα, ποτὲ ποτέ, μού
φαίνεται, δὲν θὰ ἔγραφε τὴν Μάχη τοῦ τῆς Μαγνησίας. Ὅχι
μονάχα καμία μνεῖα ἱστορικὴ δὲν περιγράφει τὸν Φίλιππο
τὸν Ε΄ τῆς Μακεδονίας νὰ μαθαίνει τὸ τέλος τοῦ Συρια-
κοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ τίποτε στὸ χαρακτῆρα τοῦ βασιλέως
δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ συμπεράνομε, ὅτι ἔτσι, καὶ μόνον
ἔτσι, ὑπεδέχθηκε τὴν εἰδησι τῆς πανωλεθρίας τοῦ ἐχθροῦ
του, Ἀντίοχου τοῦ Μεγάλου.

Μεγάλος βασιλεὺς, καὶ στρατηγὸς καλός, καὶ ἄνθρω-
πος πάνω ἀπὸ τὸ πλῆθος ἦταν ὁ Φίλιππος· οἱ Μακεδόνες

του, παρ' ὅλες τὶς δυστυχίες, ποτὲ ὄχι μονάχα δὲν τὸν ἐγκατέλειψαν, ἀλλ' οὔτε καὶ μωρομούρισαν ἐναντίον του. Παρ' ὅλο ὅμως τὸ « βασιλικὸ » ποὺ εἶχε καθὼς τὸ λέγει κι' αὐτὸς ὁ ἐχθρὸς του Πολύβιος, αἱ πράξεις του καὶ αἱ χειρονομίες του ἔβγαιναν ἀπὸ μέσα του βαθειὰ καὶ κάπως ἀπότομα· « μανιώδη » τὸν λέγει κάπου ὁ ἱστορικός του. Δὲν ἦταν ὀρισμένως ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ζυγίζουν ὅλα καὶ πολὺ ὅταν ἐπιθυμοῦσε ἔξαφνα μιὰ γυναῖκα, δὲν σκέπτετο ἂν ἦταν χῆρα, πανδρεμένη ἢ κορίτσι, ἂν εὐρίσκετο στὴν Ἀχαΐα, ὅπου τὰ ἔθιμα ἦταν ἐπαρχιακὰ κι' ὄχι κοσμοπολιτικά· μὲ παιδικὸ πείσμα ἀπαιτοῦσε καὶ ζητοῦσε τὰ παιγνίδια του. Χαρακτηριστικὴ εἶναι κ' ἡ ἀθυροστομία του. Μετὰ τὴν μάχη τῶν Κυνὸς Κεφαλῶν, μετὰ τὸ τέλος τοῦ Συριακοῦ πολέμου, ἐν γνώσει τῆς ἀδυναμίας του, τῆς δύναμης τῆς Ρώμης, ὅταν σὲ κάποιο συνέδριο κάποιος ἐγγίζει τὸ φιλότιμό του, διόλου πολιτικὰ ἀμέσως ἔξαγριώνεται καὶ ἀπειλεῖ τὴν κοσμοκρατεία, ἂν καὶ καλότερα ἀπὸ κάθε ἄλλον ξεύρει τὸ τι ἀξίζουν οἱ λεγεῶνες.

Μπορεῖ κι' αὐτὰ σκεπτόμενος ὁ ποιητὴς νὰ φροντίζει ἀπὸ τὸ πρῶτον στίχο του νὰ σκοτώσει τὰ ζωηρὰ χρώματα τῆς εἰκόνας τοῦ Φιλίππου, ποὺ ἴσως νὰ φυλάξαμε μέσα μας ;

*Ἐχασε τὴν παληὰ του ὁρμή, τὸ θάρρος του.
Τοῦ κουρασμένου σώματός του, τοῦ ἄρρωστος
σχεδόν, θᾶχει κυρίως τὴν φροντίδα.*

Οἱ ἱστορικοὶ ἀντιθέτως τὸν λέγουν ὁρμητικὸ ὡς τὰ τελευταῖα του· πέθανε ἄς μὴ τὸ λησμονήσουμε, ἔξῃντα χρόνων ἐπάνω κάτω, ἔνδεκα χρόνια μετὰ τὴ μάχη τῆς Μαγνησίας. Γέρο τὸν περιγράφουν σὰν λιοντάρι ποὺ γυρίζει ἀνυπόμονα, — ὄχι ἀμέριμνα, — μέσα στὸ κλουβί του, κ' ὕπουλα τρώγει τὰ κάγκελα του, ἐτοιμάζει νέες φάλαγγες καὶ γεμίζει τὸ θησαυραφυλάκιο του, ποὺ θὰ τοῦ φέρει πλοῖα καὶ συμμάχους.

Ὁ Καβάφης ὅμως προτίμησε ἀπὸ τὶς ἱστορικὲς αὐτὲς ἀκαμψίες νὰ δημιουργήσῃ ἐκμεταλευόμενος τὰ πιθανά, τὲς ἱστορικὲς πιθανότητες, — ἡ τελευταία αὐτὴ ὠραιότατη ἔκφρασις εἶνε δική του. Ὁ τεταρτοπέμπτος στίχος μᾶς τὸ λέγει καθαρά.

..... Αὐτὰ ὁ Φίλιππος
τουλάχιστον διατείνεται.....

Τὸ τί θὰ κάνει στὸ μέλλον ὁ βασιλεὺς δὲν ἐνδιαφέρει τὸν ποιητὴ γιατί ὁ τελευταῖος δὲν διάλεξε γιὰ βασιλείο τὸ ἐπίπεδο τῶν πράξεων ποὺ εἶναι τὸ μόνον ὁρατὸν στὸν ἔξω κόσμος κι' ἐπομένως καὶ στοὺς ἱστορικούς. Τὸ Καβαφικὸ δρᾶμα παίζεται καὶ ἐδῶ στὰ παρασκήνια, πίσω ἀπὸ τὴν ἑξωτερικὴ σιωπὴ μιᾶς ψυχῆς, ποὺ βέβαια ἔχει παρελθὸν κ' ἰδέες φιλιππικὰ ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων αἰσθήματα καὶ ψυχολογικὴ ζωὴ, ποὺ δὲν ἀνήκουν ἀποκλειστικὰ εἰς τὸν Ἀντιγονίδη.

Γιατὶ ὁ Καβάφης διάλεξε γιὰ ἥρωα τὸν Φίλιππο τὸν Ε'; Ἀπὸ ἀτομικὴ συμπάθεια; Ὁμολογῶ δὲν ξεύρω· ὑποπτεύομαι ὅπωςδὴποτε, ὅτι κάτι τὸ σύγχρονο θὰ διάβασε στὸ χαρακτῆρα του. Ἴσως νὰ σκέφθηκε πὼς ὁ παλιὸς αὐτὸς Μακεδόνας δὲν εἶχε στὴ ζωὴ του ἓνα σκοπὸ, μιὰ θετικὴ πίστι. Γεννημένος καὶ πρόθυμος γιὰ «τὰ μεγάλα ἔργα» ἀνέλαβε πολλὰ, πολλοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Αἰτωλῶν ἢ τῆς Αἰγύπτου, ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων, τῆς Ρώμης. Καμία πρόληψις δὲν τὸν βαστοῦσε. Ἐκαίε τοὺς ναοὺς, στοῦσε τ' ἀγάλματα τῶν θεῶν τῆς ἐποχῆς του, οἱ διάφορες πομπώδεις λέξεις κι' ἀρετὲς τῶν συγχρόνων του σχολαστικῶν, τοῦ Ἀράτου καὶ τῶν ἄλλων, δὲν τὸν σταμάτησαν ποτέ, σὲ τίποτε. Τὶ τὸν ὠφέλησε ὅμως ἡ τόση του ἐλευθερία; Ποτὲ δὲν κατῴρθωσε νὰ κάνει τὸ τί θέλει. Τὴν Μακεδονία βέβαια τὴν ὠνειρεύετο μεγάλη, μὰ καί, κάθε φορὰ ποὺ νίκησε κατὰ κράτος, ποὺ εὐρῆκε καὶ σύμμαχο ἓναν Ἀννίβα, δὲν φρόντισε νὰ ἐπωφεληθεῖ καὶ κάτι τὸ χειροπιαστὸ νὰ προσθέσει στὸ βασιλείο του. Ἡ νίκη, ἡ ἐπιτυχία του τὸν παρέλκε· φαίνεται πὼς δὲν ἤξευρε τί νὰ τὴν κάνει. Μονάχα στὴν δυστυχία, ποὺ τοῦ ὑπαγόρευε ἀναγκαστικῶς θέλησι, στάθηκε ἀληθινὰ μεγάλος. Στὸ σύγχρονο μυθιστόρημα, πόσοι μικροῦρωες θυμίζουνε τὸν Φίλιππον τὸν Ε' (1). Κα- νείς, εἶναι ἡ ἀλήθεια, δὲν συγκρίνεται μ' ἐκεῖνον!

Ἀλλὰ ἄς γυρίσουμε στὸ ποίημα, ποὺ πρέπει νὰ διαβά- ζουμε ὡς λυρικό, ἢ ἀκόμη καλύτερα, ὡς δραματικὸ, κι' ὅχι ὅπως στὴν ἀρχὴ φαίνεται — σὰν μιὰ ἀπλὴ ἱστορικὴ τοιχο- γραφία.

Ὅταν ἡ αὐλαία σηκώνεται, ἤδη ὁ βασιλεὺς γνωρίζει τὰς εἰδήσεις τῆς Συρίας, — ἀφοῦ κανεὶς κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ποιήματος δὲν ἔρχεται νὰ τοῦ τὰς ἀναγγεῖλει. Γύρω

(1) Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι οἱ μικροφίλιπποι τοῦ συγχρόνου μυθιστορήματος ἀνθῆσαν μεταπολεμικὰ (1920-28)· «ἡ μάχη τῆς Μαγνησίας» δημοσιεύθηκε τὸ 1915.

του τριγυρνοῦν οἱ δοῦλοι πὺν ἐτοιμάζου^ν τὴν ἐροτή. Σ' αὐτοὺς φωνάζει τό :

«*Βάλτε πολλὰ τριαντάφυλλα*»

πὺν ἴσως γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ τὸν ἀνακούφισε καὶ νὰ τοῦ φάνηκε ὡς λύσι, ἢ ὡς λήθη. Ἄλλωστε καί :

«*ἀπόψι κύβους παίζει*»

μὲ κάποιον ὀρισμένως. Σ' αὐτὰ ὁμως τὰ ἐξωτερικά — στὸ γύρω κόσμ^ο του καὶ πραγματικότη, — δὲν κατορθώνει νὰ προσέξει. Μέσα του «*πηγαί^ναν κι' ἔρχονταν*» τὰ νέα τῆς Συρίας· πὺν τὸν πείραξαν, ἀντὶ νὰ τὸν εὐχαριστήσουν, ὅπως θὰ ἔπρεπε, κι' ὅπως ἴσως κι' ὁ ἴδιος χθὲς θὰ τὸ ὑπέθετε. Ἀπὸ τρία χρόνια τώρα μήπως δὲν εἶχε κηρύξει πόλεμο στὸν Ἀντίοχο, μήπως καὶ δὲν τὸν πολεμοῦσε; Ποιὸς ἄλλος ἀπὸ ἐκεῖνον κυρίως τὸν ἔδιωξε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τοὺς συμμάχους του τοὺς Αἰτωλοὺς τοὺς τσάκισε καὶ στὴ Λαμία κι ἄλλοῦ; Καὶ στοὺς Σκιπίωνες ὅταν ἐπήγαιναν στὴν Ἀσία αὐτὸς τοὺς ἐτοίμασε γέφυρες, τοὺς ἔδωκε τρόφιμα, καὶ τοὺς ἐξασφάλισε τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Ἄν δὲν ἦταν ἐκεῖνος, ἴσως αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Σελευκίδη νὰ δελέαζαν τοὺς βασιλεῖς τῶν βαρβάρων πὺν μπορούσαν νὰ πέσουν στὴ ράχη τῶν Ρωμαίων. Ἄλλωστε, κι' ἂν οἱ Σκιπίωνες τὸν ἄκουαν, θὰ εὐρίσκετο κι' αὐτὸς μαζί τους στὴ Μαγνησία.

«*Ὁ Ἀντίοχος κατεστράφηκε. Λένε πανωλεθρία*».

Ὅχι μονάχα πὺς ὁ κόσμος ἔλεγε μεγάλο τὸν Ἀντίοχο, ὅστερα ἀπὸ τὲς ἐκστρατεῖες του, στὰ βάθη τῆς Ἀσίας, μὰ εἶχε καὶ στρατὸ «*πλήθια*». Ἡ Μακεδονία μὲ λίγους, πολὺ λίγους ἄνδρες δὲν ἔπαθε ποτὲ τέτοια καταστροφή.

Μπορεῖ νὰ τὰ μεγάλωσαν ὅλα δὲν θᾶναι ἀλήθεια: ὁ Φίλιππος στὸ βάθος δὲν μπορεῖ νὰ πιστεύσει τέτοια καταστροφή, γιὰτὶ καὶ δὲν τὴ θέλει: γιὰτὶ δὲν τὴ καταλαβαίνει, ἀκριβῶς ὅπως κι' ὅσοι ἀληθινὰ πενθοῦνε δὲν μποροῦν νὰ πειθοῦν ὅτι ὁ ἀγαπημένος τους πέθανε. Ἀπὸ τὴ λέξη «*πανωλεθρία*» ἐπήγασε ὅλη του ἡ ἐσωτερικὴ δυσαρέσκεια, πὺν τὸν ἔκανε νὰ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτό του γέρο, τὸ σῶμα του κουρασμένο κι' ἄρρωστο. Γιὰ νὰ τὴν ἀποφεύγει, εὐρίσκει ὡς δικαιολογία πὺς εἶναι καθῆκον του σχεδὸν νὰ περάσει τὴν ὑπόλοιπη ζωὴ του ἀμέριμνος, καὶ βάζει τόση

πομπώδη ἐπιμονή στὴ διεξαγωγή διασκέδασης πὺν δῆθεν ἐπιθυμεῖ.

Δὲν εἶναι ἐπιτέλους ὁ πρῶτος ἀνόητος περαστικός· παρ' ὅλα τὰ ἐλαττώματά του, εἶναι ἄνθρωπος ἔξυπνος καὶ μεγάλος· κι' ἐκτὸς ἀπὸ τὴν γενική του ψυχολογική δυσαρέσκεια, ἐπίσης ξεύρει, πῶς τώρα οἱ Ρωμαῖοι θὰ γίνουν ἄπιαστοι. Ποιὸν τώρα θὰ ἔχουνε νὰ φοβηθοῦνε ; Ἰσα μὲ χθές, ὅταν φοβοῦνταν ἀκόμη τὸν Ἀντίοχο, περιποιοῦνταν κ' ἠθελαν σύμμαχο τὴν Μακεδονία· τώρα ὅμως ; Ἀκόμη κι' αὐτή, ἡ ὑπερήφανη, δὲν μένει ἀδύνατη στὴ διάθεσί τους ; Αὐτὰ ὅμως ὁ Φίλιππος πῶς μπορεῖ νὰ τὰ πεῖ ; πῶς μπορεῖ νὰ τὰ φωνάξει ; Κι' ὅχι μονάχα τοὺς Ρωμαίους πρέπει τώρα νὰ κολακεύει, ἀλλὰ καὶ τὸ λαὸ τὸν ἴδιο, πὺν ἔχυσε αἷμα γιὰ αὐτὸν τὸν πόλεμο τὸν Συριακὸ : πρέπει λοιπόν, καθῆκον εἶναι νὰ χαρεῖ, νὰ κάνει φωταψίες καὶ νὰ διασκεδάσει. Ἡ Μάχη τῆς Μαγνησίας ἐπίσημα γιὰ ὅλον τὸν κόσμο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἴδιον πὺν ξεύρει, εἶναι καὶ δική του νίκη· καὶ θὰ ἦταν καὶ πραγματικά, ἂν ἦταν ὅπως ἤλπιζε μιὰ νίκη κολοβή, μιὰ νίκη σὰν τοῦ Πύρρου, γι' αὐτὸ λέγει :

Εἴθε. Γιατὶ ἀγκαλὰ κ' ἐχθρός, ἦσανε μιὰ φυλή.

Λόγια μετάνοιας, πὺν δείχνουνε καλὰ τὸ πόσο λίγο ηὔχετο τὴν πανωλεθρία. Τώρα πὺν ἡ πολιτικὴ τῆς ἰσορροπίας, πὺν ἦταν ἡ μόνη πολιτικὴ θεωρία τῆς ἐποχῆς χρεωκόπησε, ἔχει καιρὸ νὰ σκεφθεῖ ὅτι οἱ Σελευκίδες ἦταν Ἕλληνες, ὅτι στὴν Ἀντιόχεια ζοῦσαν ἑλληνικά, πολὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς Πτολεμαίους, πὺν πότε πότε κάνανε τοὺς Αἰγυπτίους.

Ὅμως ἓνα «εἴθε» εἶν' ἀρκετό. Ἰσως κιόλας πολὺ.

Δραματικώτατος εἶναι αὐτὸς ὁ στίχος. Ὅλος ὁ ἱστορικός χαρακτῆρας τοῦ Φιλίππου, πὺν ἀναλύσαμε στὴν ἀρχὴ τοῦ ποιήματος, δείχνεται ἀκέραιος ἐδῶ. Ἀγέρωχος ὅπως ἦταν, δὲν μπορούσε νὰ παραδεχθεῖ πῶς ἦταν σφάλμα τὸ νὰ πολεμήσει μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Συρία. Μόλις ἡ ἰδέα αὐτὴ παρουσιάζεται στὸ μυαλό του, ἀμέσως, γιὰ κάπως αἰσθάνεται ὅτι ἔχει ἄδικο, τὴν κλωτσᾷ νευρικά καὶ διατάσσει γλήγορα νὰ ἐτοιμάσουνε τὴν ἐορτή.

«Ὁ Φίλιππος τὴν ἐορτὴν βέβαια δὲν θ' ἀναβάλει.

Ὅσο κι' ἂν στάθηκε τοῦ βίου του ἡ κόπωση μεγάλη

.....

*θυμᾶται πόσο στὴν Συρία θρήνησαν, τί εἶδος λύπη
εἶχαν, σὰν ἔγινε σκουπίδι ἡ μάνα των Μακεδονία».*

Ἕλληνες ἴσως ἦταν. Μὰ ὅταν αὐτὸς ἀγωνίζονταν κ' ἦταν ὅλος ἀφοσιωμένος στὸν πόλεμο τῶν Ρωμαίων, ὁ συμπατριώτης του ὁ Ἀντίοχος τοῦ ἔπερνε μία μία πίσω ἀπὸ τὴν ράχη του, ἄνανδρα τὲς πόλεις τὲς δικές του καὶ εἰς τὴ Θράκη καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσία. Κι' ἂν ἦταν μόνον αὐτά; Μὰ κι' ὅταν ἦλθε στὴν Ἑλλάδα, πρὶν βεβαιωθεῖ ἂν εἶχε τὸν Φίλιππο ἐχθρὸ γιὰ φίλο, σ' ἓνα τυχοδιώκτη ἀπὸ τὴν Μεγαλόπολι, σ' ἓναν Ἀλέξανδρο δῆθεν ἀπόγονο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὑπεσχέθηκε τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας. Καὶ τὸ χειρότερο· μποροῦσε νὰ τὸ λησμονήσει; Ἐπῆγε στὰς Κυνὸς Κεφαλὰς καὶ σκέπασε ἐπιδεικτικὰ μὲ χῶμα τὰ κόκκαλα τῶν Μακεδόνων ποὺ ἔπεσαν ἐκεῖ, τὴν Ρώμη πολεμῶντας. Ποιὸ μεγάλη ταπείνωσι ὁ Φίλιππος δὲν εἶχε αἰσθανθεῖ. Τοὺς Μακεδόνες του ὁ Ἀντίοχος ἤθελε νὰ τοῦ κλέψει!

Ν' ἀρχίσει τὸ τραπέζι. Δοῦλοι τοὺς αὐλοῦς, τὴ φωταγρία.

Τὶ εἰρωνία! Μιὰ νίκη — καὶ τὶ νίκη — κατὰ κράτος — γίνεται αἰτία τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου ποὺ τὴν κέρδισε. Δὲν γράφθηκε ποτὲ πιὸ ἀπαισιόδοξο δρᾶμα.

Γ. Α. ΣΑΡΕΓΙΑΝΝΗΣ

ΜΑΡΙΑ ΠΟΛΥΔΟΥΡΗ

«Θὰ πεθάνω μὲν ἀγούλα μελαγχολικὴ τοῦ Ἀπρίλη»

Ὅσοι τὴν γνωρίσαμε, ὅσοι τὴν θαυμάσαμε καὶ τὴν ἀγαπήσαμε εἰλικρινά, βαθειά, περιμέναμε μ' ἀγωνία τὸ θλιβερὸ ἄγγελμα τοῦ χαμοῦ της. Μὰ κανένας μας δὲν πίστευε πὼς τόσο γλήγορα θὰ ἐρχόταν τὸ μῆνυμα.

Ἡ κόρη μὲ τὰ ὥραϊα μεγάλα καὶ φωτεινὰ μάτια, ποὺ ἕως τὴν τελευταίη στιγμὴ διετήρησαν ἀναλλοίωτῃ τὴν ἔκφραση τῆς μεγάλης ψυχῆς της «ἔσβυσε γλυκὰ σὰν τὰ λουλούδια» ὅπως τόσο τραγικὰ προφήτεψε μιὰν ἀπριλιάτικη αὐγή.

Ἡ φωνή της ποὺ τόσα ἀπαλά, τόσο ἁρμονικά, τραγούδησε τὸν πλούσιο συναισθηματικὸ κόσμον ποὺ ἔκλεινε μέσα της, ἔπαυσε πλέον ν' ἀντηχεῖ. Μιὰ ἀληθινὰ εὐγενική, ἰδανικὴ ὑπαρξὴ ἔσβυσε ἀπὸ τὸ λογοτεχνικὸ στερέωμα τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας.